

Nr 2

Laguskottets betänkande med anledning av motion om en ny företagsform för mindre och medelstora företag

Ärendet

I motionen 1975:1129 av herr Börjesson i Glömminge m. fl. (c) hemställs att riksdagen hos regeringen måtte begära att 1974 års bolagskommitté presenterar ett betänkande angående ny företagsform senast under januari 1976.

Uppgifter i anslutning till motionen

De nya reglerna om aktiekapitalets storlek

Genom beslut vid 1973 års vårriksdag ändrades aktiebolagslagen (1944:705) så att minimigränsen för aktiekapital höjdes från 5 000 till 50 000 kr. (LU 1973:19). Ändringen avsåg endast bolag som bildats efter lagstiftningens ikraftträdande den 6 juni 1973. Vid 1973 års höstriksdag beslutades dessutom att alla aktiebolag, som bildats före den 6 juni 1973, vid utgången av år 1978 skall ha ett aktiekapital på minst 50 000 kr. (LU 1973:41). Aktiebolag, som före sistnämnda tidpunkt inte höjt sitt aktiekapital till minst detta belopp, skall upplösas genom ett förenklat likvidationsförfarande. De civilrättsliga övergångsbestämmelserna gör det möjligt för rörelsedrivande aktiebolag, som inte genomför erforderlig kapitalhöjning, att efter upplösningen fortsätta i annan företagsform. Det beräknas att det finns cirka 45 000 rörelsedrivande aktiebolag med anställda vilkas aktiekapital understiger 50 000 kr.

Regler om hur en övergång från mindre aktiebolag till annan företagsform skall behandlas från skattesynpunkt antogs vid förra årets höstriksdag (SkU 1974:67). Principen är att verksamheten skall kunna fortsätta i annan företagsform utan att beskattningsekvenser uppkommer i samband med övergången.

Revisionen av aktiebolagslagen

Den pågående översynen av aktiebolagslagen syftar till att ersätta 1944 års lag med en helt ny aktiebolagslag. Till grund för reformarbetet ligger de förslag som avgetts av aktiebolagsutredningen och fondbörsutredningen. Viktiga delar av aktiebolagsutredningens förslag bröts år 1973 ut ur arbetet på den nya aktiebolagslagen och lades till grund för provisorisk lagstiftning (SFS 1973:302–305 och 1081–1082). I samband med denna partiella reform

antogs bl. a. de ovannämnda reglerna om aktiekapitalets storlek jämte därtill hörande övergångsreglering för redan bestående aktiebolag. I sina resterande delar följer aktiebolagsutredningens förslag samma grundlinjer som nu gällande lag. Med hänsyn härtill har den återstående etappen av lagstiftningsprojektet betecknats som en förhållandevis begränsad reform som i mycket har teknisk karaktär. En proposition med förslag till ny aktiebolagslag beräknas bli avlämnad till riksdagen i april 1975. Målsättningen är att den nya lagen skall kunna träda i kraft den 1 juli 1976.

Företagsformer vid sidan av aktiebolaget

Kännetecknande för aktiebolaget såsom företagsform är att delägarna, aktieägarna, inte svarar personligen för bolagets förbindelser. Under speciella förutsättningar kan rörelse utan personligt ansvar för delägarna drivas också i form av ekonomisk förening, stiftelse eller ideell förening. Dessutom finns det företagsformer, som är avsedda för visst ändamål och som är särskilt reglerade, t. ex. bankbolag, försäkringsbolag, gruvbolag och partrederier. För näringsidkare i allmänhet tillhandahåller emellertid den nuvarande lagstiftningen såsom alternativ till aktiebolagsformen endast företagsformer som medför att personligt ansvar för företags skulder uppkommer för åtminstone någon av rörelseidkarna. Man har f. n. att välja mellan att antingen driva rörelsen under enskild firma eller – när det rör sig om flera intressenter – såsom handelsbolag, kommanditbolag eller enkelt bolag. Sistnämnda bolagsformer är reglerade i *lagen (1895:64 s. 1) om handelsbolag och enkla bolag*.

Stora och små aktiebolag

Aktiebolaget är den i fråga om ekonomisk betydelse och antalet sysselsatta personer helt dominerande företagsformen inom svensk industri och handel. Aktiebolagsformen har kommit att användas såväl för stora bolag, vilkas aktier regelbundet omsätts på den öppna marknaden, som för mindre bolag, vilkas aktier är fördelade inom en begränsad krets av personer, ofta med mycket nära kontakter till varandra. Före 1973 års lagändring stod bolagsformen öppen också för de minsta företagen med en enda aktieägare och ett aktiekapital på 5 000 kr.

De organisationsformer som f. n. faller under aktiebolagslagens reglering är sålunda mycket olika. Aktiebolagslagen gör emellertid praktiskt sett ingen skillnad mellan olika former av aktiebolag. Regelsystemet har därför i många hänseenden visat sig stelt, då det skall tillämpas.

Vissa utländska bolagstyper

I de flesta andra västeuropeiska länder finns det vid sidan av aktiebolaget en särskild bolagsform, vari ekonomisk verksamhet kan drivas utan personlig

ansvarighet för delägare. Denna bolagsform är anpassad för rörelser, som drivs med begränsat kapital eller med en begränsad deltagarkrets. Bolag av denna typ är utestängda från kapitalmarknaden. De medges å andra sidan lättnader i skyldigheten att offentliggöra sin årsredovisning. I tysk rätt benämns denna bolagstyp *Gesellschaft mit beschränkter Haftung (GmbH)* och i fransk rätt *Société à responsabilité limitée (SARL)*. I Danmark har fr. o. m. den 1 januari 1974 införts en bolagsform av GmbH-typ som kallas *anpartsselskab (ApS)*.

Inom EG-länderna pågår sedan flera år ett omfattande arbete på harmonisering av aktiebolagslagstiftningen. Detta samarbete utgår från förut-sättningen att medlemsstaterna vid sidan av aktiebolagsformen har en bolagsform av GmbH-typ.

1974 års riksdagsbeslut

Frågan om att i svensk rätt införa en motsvarighet till GmbH-bolaget övervägdes redan under förarbetena till 1944 års aktiebolagslagstiftning. Det ansågs emellertid då att övervägande skäl talade emot att inrätta en särskild bolagsform för de mindre företagen (SOU 1941:9 s. 29). Denna ståndpunkt vidhölls av aktiebolagsutredningen (SOU 1971:15 s. 120). Utredningen tillade emellertid att frågan om införande av ett bolag av GmbH-typ möjligen borde tas upp i samband med en modernisering av lagstiftningen om handelsbolag och enkla bolag.

Vid 1974 års riksdag krävdes i partimotioner från centerpartiet, folkpartiet och moderata samlingspartiet bl. a. att frågan om införande av särskild-företagsform för de mindre företagen skulle bli föremål för utredning. I motionerna framhölls att den kapitalinsats som genom 1973 års lagändring fastställdes såsom undre gräns för företag utan personlig ansvarighet, 50 000 kr., syntes alltför hög med hänsyn till de förutsättningar under vilka många nu bestående mindre och medelstora företag arbetar. Motionärerna erinrade också om att vid remissbehandlingen av aktiebolagsutredningens förslag hade åtskilliga remissinstanser uttalat sig för införandet av en särskild bolagsform för de mindre företagen.

Lagutskottet pekade i sitt betänkande (LU 1974:19) framför allt på två omständigheter som tillkommit sedan 1973 års lagstiftningsärende och som kunde motivera att den begärda utredningen kom till stånd. Utskottet erinrade för det första om att aktiebolagsutredningen i anslutning till sina direktiv strävat efter att lå fram förslag till en såvitt möjligt enhetlig nordisk aktiebolagslagstiftning. Resultatet av det nordiska samarbete som bedrivits mellan utredningen och motsvarande utredningar i Danmark, Finland och Norge hade blivit förslag som till mycket stora delar är lika till både innehåll och form. Det danska folketinget hade nyligen antagit lagstiftning på grundval av det danska betänkandet. I anslutning till inträdet i EG hade man i Danmark emellertid samtidigt genomfört en lagstiftning om bolags-

formen GmbH, påpekade utskottet. Mot bakgrund av strävandena efter nordisk rättslikhet på aktiebolagsområdet ansåg utskottet att det vid sådant förhållande finns anledning att överväga huruvida det även för de övriga nordiska ländernas del är önskvärt med en motsvarande differentiering av bolagsformerna, så att man har en form för stora bolag, särskilt sådana vars aktier säljs på börsen eller eljest cirkulerar bland allmänheten, och en annan form för mindre bolag.

Utskottet erinrade för det andra om att den nuvarande svenska lagstiftningen har vissa brister när det gäller minoritetsskyddet i fåmansbolagen. Detta ansåg utskottet framför allt bero på att aktiebolagsformen i första hand utformats med sikte på bolag med ett större antal delägare och att fåmansbolagens särskilda problem skjutits åt sidan. Aktiebolagsutredningens förslag innehåller visserligen vissa förbättringar i minoritetsskyddet, men enligt utskottets mening skulle man inte heller med utredningens förslag kunna uppnå en liknande avbalansering av delägarnas positioner i fåmansbolagen som den som gjorts i t. ex. lagstiftningen om handelsbolag. Enligt utskottets uppfattning kunde därför önskemålet om att få till stånd en för fåmansföretag utan personlig ansvarighet mera tillfredsställande avvägning av bolagsmännens inbördes förhållande utgöra ett motiv för att skapa en särskild bolagsform för företag med ett begränsat antal delägare. Utskottet hänvisade till att denna åsikt nyligen kommit till uttryck i den rättsvetenskapliga litteraturen.

På grund av det anförda fann utskottet att frågan om införande av en särskild associationsrättslig form för de mindre företagen borde bli föremål för förnyat övervägande. Utskottet förordade därför att en utredning tillsattes för att förutsättningslöst och skyndsamt pröva frågan i hela dess vidd. När det gäller regleringen av de enskilda problem som aktualiseras av utredningsuppdraget och formerna för den lagtekniska lösningen ansåg utskottet att utredningen borde vara obunden. Utskottet förutsatte emellertid att de olika synpunkter och uppslag, som förts fram i motionerna, i vederbörlig mån skulle beaktas vid utformningen av utredningsdirektiven och i det arbete som grundades på dessa. Beträffande tidsåtgången för utredningens genomförande uttalade utskottet följande.

Med hänsyn till de övergångsbestämmelser som gäller för aktiebolag som bildats före den 6 juni 1973 vill utskottet understryka att utredningen bör arbeta så skyndsamt att utredningsresultatet kan leda till lagstiftning i god tid före den 1 januari 1979. Enligt utskottets uppfattning bör man härvid ta till vara erfarenheterna av det nyligen avslutade danska lagstiftningsarbetet på bolagsrättens område och sträva efter att om möjligt på liknande sätt som skedde i Danmark samordna utredningsarbetet med det pågående arbetet på en ny aktiebolagslag. Enligt vad utskottet erfarit innebar det från allmänhetens och företagens synpunkt betydande fördelar att lagen om anpartsselskab och lagen om aktieselskab kunde träda i kraft samtidigt. Om det med hänsyn till förutsättningarna i övrigt visar sig genomförbart bör man i den svenska lagstiftningen söka uppnå en liknande lösning.

Utskottet hemställde att riksdagen med anledning av de ifrågavarande motionsyrkandena hos Kungl. Maj:t skulle begära skyndsamt utredning angående införande av en särskild bolagsform för mindre företag i enlighet med vad utskottet anfört. Utskottets hemställan, som i denna del var enhällig, godkändes av riksdagen.

1974 års bolagskommitte

Med anledning av riksdagens beslut har statsrådet Lidbom med stöd av bemyndigande den 11 oktober 1974 tillsatt den av riksdagen begärda utredningen. Denna har antagit namnet *1974 års bolagskommitté*. Innehållet i direktiven ansluter sig nära till formuleringarna i lagutskottets betänkande (direktiv, se 1975 års riksdagsberättelse Ju 74). Statsrådet fäster vidare uppmärksamheten på frågan om eventuella följdändringar i aktiebolagslagen. I länder där företagsformer av GmbH-typ förekommer ställs i allmänhet kravet på minimibeloppet för aktiekapitalet högre än vad fallet är hos oss. Införs en särskild företagsform av GmbH-typ hos oss finns det enligt direktiven goda skäl att överväga en höjning av minimibeloppet för aktiekapitalet, så att aktiebolagsformen verkligen förbehålls de större och medelstora företagen. I direktiven aktualiseras också den av aktiebolagsutredningen framförda uppfattningen, att frågan om införande av ett bolag av GmbH-typ möjligen borde tas upp i samband med en modernisering av lagstiftningen om handelsbolag och enkla bolag. Statsrådet framhåller på denna punkt att den ifrågavarande lagstiftningen inte undergått några större ändringar de senaste femtio åren. Vidare kan den beslutade höjningen av minsta aktiekapitalet från 5 000 till 50 000 kr. antas medföra att åtskilliga mindre företag i aktiebolagsform övergår till bl. a. handelsbolagsformen. Med nuvarande lagstiftning innebär detta att dessa företag inte längre blir skyldiga att avge den offentliga årsredovisning som krävs för aktiebolagens del. Detta anser statsrådet vara en brist med hänsyn till att särskilt borgenärer och anställda har ett befogat intresse av att få insyn i företagets förhållanden. Utredningen skall därför enligt direktiven föreslå regler som innebär att handelsbolag och andra företagsformer blir skyldiga att avge årsredovisning på i princip samma sätt som aktiebolag och ekonomiska föreningar. Utredningen skall vidare undersöka om det behövs mera detaljerade regler om vilka ekonomiska insatser i bolaget som skall göras, när det är fråga om större handelsbolag. I direktiven sägs också att det kan behövas bestämmelser om styrelse och verkställande direktör i större handelsbolag. Även behovet av koncernregler i vissa fall skall tas upp av utredningen.

Med avseende på den tid som får åtgå för utredningsuppdraget anförs i direktiven att de sakkunniga bör arbeta med sikte på att utredningsarbetet skall kunna leda till lagstiftning i god tid före utgången av år 1978. Det framhålls att de sakkunniga är oförhindrade att lägga fram delförslag.

Motionen

I motionen anförs att många företagare redan nu måste planera för övergången från aktiebolagsformen till annan företagsform. För andra grupper av företagare är det å andra sidan aktuellt att börja göra avsättningar för att kunna genomföra den föreskrivna höjningen av aktiekapitalet. För att underlätta övergången till annan företagsform är det viktigt att de berörda företagarna under planeringsskedet har kännedom om de valmöjligheter som står dem till buds. Om 1974 års bolagskommitté kunde avlämna ett betänkande redan nästa år skulle enligt motionärernas mening säkerligen mycket extra arbete kunna undvikas för företagare, som först beslutat sig för en övergång till exempelvis handelsbolagsformen men som sedermera upptäcker att den nya bolagsformen av GmbH-typ egentligen skulle utgöra den idealiska företagsformen för deras del. Med hänsyn härtill bör kommittén vara färdig med sitt förslag till den 1 januari 1976, så att ett eventuellt beslut av riksdagen kan fattas senare under detta år, anser motionärerna.

Utskottet

År 1973 genomfördes ändringar i aktiebolagslagen (1944:705) som innebär att alla aktiebolag senast vid utgången av år 1978 måste ha ett aktiekapital på minst 50 000 kr. Vid bildandet av nya bolag gäller redan nu den nya minimigränsen för aktiekapital. Bestående bolag som inte vill eller förmår genomföra erforderlig kapitalhöjning har att välja mellan alternativen att antingen avvecklas eller också övergå till annan företagsform, t. ex. handelsbolag eller enskild firma. Särskilda skattelättnader har medgivits de aktuella aktiebolagen vid utskiftnings- och inkomstbeskattningen, så att en avveckling respektive en övergång till annan företagsform skall kunna äga rum utan konsekvenser i beskattningshänseende.

På grundval av aktiebolagsutredningens och fondbörsutredningens förslag pågår f. n. en allmän revision av aktiebolagslagen. 1973 års lagändringar hade karaktären av en partiell reform inom ramen för denna översyn, vars syfte är att utarbeta en ny aktiebolagslag som skall ersätta 1944 års lag. Arbetet har numera framskridit så långt, att en proposition med förslag till ny aktiebolagslag beräknas bli överlämnad till riksdagen i april 1975. Målsättningen är att den nya lagen skall kunna träda i kraft den 1 juli 1976.

I de flesta andra västeuropeiska länder (de ursprungliga EG-länderna samt Danmark, Schweiz och Österrike) finns det två olika former av aktiebolag, nämligen dels egentliga aktiebolag, dels bolag av GmbH-typ. Den sistnämnda bolagsformen är särskilt anpassad för mindre företag med ett begränsat antal delägare. Kravet på aktiekapital ställs därvid lägre. Minimigränsen ligger i allmänhet på en nivå som motsvarar 20 000–25 000 kr. I aktiebolag är i dessa länder däremot gränsen för minimikapitalet betydligt högre än den svenska, cirka 100 000 kr.

Det har vid flera tillfällen diskuterats om man i Sverige borde införa en motsvarighet till de GmbH-bolag som finns i åtskillig utländsk lagstiftning. Frågan fick förnyad aktualitet genom den år 1973 beslutade höjningen av aktiekapitalets minimigräns jämte tillhörande övergångsreglering för äldre aktiebolag. Därtill kom att Danmark, som deltagit i de senaste årens nordiska lagstiftningssamarbete på aktiebolagsområdet, i samband med sitt inträde i EG nyligen infört en bolagsform av GmbH-typ. Med anledning av partimotioner från centerpartiet, folkpartiet och moderata samlingspartiet begärde riksdagen våren 1974 skyndsamt utredning av frågan om införande av en särskild bolagsform för mindre företag (LU 1974:19, rskr 1974:238). Med anledning härav tillsattes på hösten samma år *1974 års bolagskommitté*. I direktiven framhålls – i anslutning till tankegångarna i lagutskottets betänkande – att behovet av en sådan företagsform närmast torde avse en kombination av det minoritetsskydd som gäller enligt handelsbolagslagen med frihet från personligt ansvar för delägarna. Även i övrigt skall utredningen beakta de synpunkter och uppslag, som fördes fram under riksdagsbehandlingen, påpekas det. Om en särskild företagsform av GmbH-typ införs hos oss kan det finnas anledning att genomföra en ytterligare höjning av minimikapitalet i aktiebolag, så att denna bolagsform verkligen förbehålls de större och medelstora företagen i likhet med vad som i allmänhet gäller utomlands. Utredningen skall enligt direktiven därför även överväga behovet av eventuella följdändringar i aktiebolagslagen.

Aktiebolagsutredningen har i sitt betänkande uttalat att frågan om införande av ett bolag av GmbH-typ möjligen bör tas upp i samband med modernisering av lagstiftningen om handelsbolag och enkla bolag (SOU 1971:15 s. 120). Även reformbehovet på detta rättsområde har därför tagits med i direktiven för kommittén. Det framhålls att lagen om handelsbolag och enkla bolag är mer än 75 år gammal och att den undergått endast mindre ändringar de senaste femtio åren. Den nu gällande övergångsregleringen för genomförandet av höjningen av minimikapitalet i äldre aktiebolag kan medföra att åtskilliga mindre aktiebolag väljer att övergå till bl. a. handelsbolagsformen. Med nuvarande lagstiftning innebär detta att dessa företag inte längre blir skyldiga att avge den offentliga årsredovisning som krävs för aktiebolagens del. Med hänsyn till särskilt borgenärernas och de anställdas befogade intresse av att få insyn i företagets förhållanden skall det därför ingå i kommitténs uppdrag att föreslå regler som innebär att handelsbolag och andra företagsformer blir skyldiga att avge årsredovisning på i princip samma sätt som aktiebolag och ekonomiska föreningar. Även vissa andra spörsmål skall i sammanhanget uppmärksammas av utredningen, t. ex. behovet av koncernregler och, när det gäller de större handelsbolagen, frågor rörande de ekonomiska insatserna och företagsledningens organisation.

I förevarande motion hemställs att riksdagen hos regeringen begär att 1974 års bolagskommitté skall avlämna ett betänkande angående en ny

företagsform för mindre företag senast under januari 1976. Motionärerna framhåller att det är viktigt för de aktiebolag, som berörs av övergångsbestämmelserna till 1973 års lagändring om aktiekapitalets storlek, att i god tid få kännedom om vilka alternativ till aktiebolagsformen som kommer att finnas när övergångstiden löper ut den 1 januari 1979. Mycket extra arbete skulle kunna undvikas för dessa företagare om kommittén blir färdig med sitt förslag till den 1 januari 1976 så att ett eventuellt beslut av riksdagen kan fattas senare under detta år, framhåller motionärerna.

De frågor som ingår i kommitténs utredningsuppdrag har stor praktisk betydelse för företagen. Utskottet hyser därför förståelse för om man på företagarkåll med viss otålighet avvaktar resultatet av kommitténs arbete. Utskottet var vid föregående års riksdagsbehandling också inställt på att utrednings- och lagstiftningsarbetet rörande de här aktuella bolagsrättsliga frågorna måste bedrivas så snabbt att man inom näringslivet i god tid före den löpande övergångstidens utgång får vetskap om vilka alternativ man har att rätta sin planering och sina dispositioner efter. I sitt av riksdagen godkända betänkande understök därför utskottet att utredningen med hänsyn till de övergångsbestämmelser som gäller för aktiebolag som bildats före den 6 juni 1973 bör arbeta så skyndsamt att utredningsresultatet kan leda till lagstiftning i god tid före den 1 januari 1979. Denna tidsangivelse har också intagits i direktiven för kommittén.

Beträffande motionärernas förslag om att kommittén bör åläggas att senast den 1 januari 1976 avlämna ett betänkande, såvitt avser frågan om en ny företagsform, är det enligt utskottets mening knappast troligt att kommittén är i stånd att efterkomma ett sådant önskemål utan att kommittéarbetet måste forceras på ett för utredningsresultatet menligt sätt. Utskottet vill i detta sammanhang understryka att de berörda problemen är av betydande omfattning och svårighetsgrad och att inte minst erforderliga studier av utländsk bolagsrätt kan komma att bli tidskrävande. Utskottet har vidare uppfattningen att det inte heller med hänsyn till företagets planeringsbehov är nödvändigt att utsätta en så knapp tidsfrist för kommittéarbetet som den motionärerna föreslår.

Utskottet kan av nu anförda skäl inte biträda motionärernas förslag. Utskottet vill emellertid ånyo understryka vikten av att kommittén arbetar så skyndsamt som möjligt. Under alla förhållanden torde det med hänsyn till planeringen inom företagen vara synnerligen angeläget att den av riksdagen begärda utredningen av frågan om en särskild bolagsform för de mindre företagen blir färdig under loppet av år 1976. Självfallet får inte arbetet med de övriga frågor som enligt direktiven ankommer på kommittén medföra någon försening beträffande uppdraget i denna del. Detta torde inte heller behöva befaras. Enligt vad utskottet inhämtat avser kommittén att åtminstone till en början bedriva arbetet med de båda frågekomplexen parallellt. För att göra en sådan uppläggning av arbetet möjlig har kommittén

tillgång till två sekreterare. Utskottet hänvisar också till att kommittén enligt direktiven uttryckligen medgivits rätt att lägga fram delförslag.

På grund av vad sålunda anförts hemställer utskottet
att riksdagen avslår motionen 1975:1129.

Stockholm den 25 februari 1975

På lagutskottets vägnar
IVAN SVANSTRÖM

Närvarande: herrar Svanström (c)*, Hammarberg (s)*, Lidgard (m), Sundelin (s), fru Åsbrink (s), herrar Sjöholm (fp)*, Andersson i Södertälje (s), Torwald (c), Olsson i Timrå (s), Winberg (m)*, fru Nilsson i Sunne (s), herrar Olsson i Sundsvall (c), Israelsson (vpk), fru Tillander (c) och fru Karlsson (c).

* Ej närvarande vid betänkandets justering

